

УДК 344.1

Особливості системи військових злочинів за кримінальним законом України

С. Я. Лихова,

*доктор юридичних наук, професор
Навчально–наукового юридичного інституту
Національного авіаційного університету*

А. Р. Цезар,

*студентка
Навчально–наукового юридичного інституту
Національного авіаційного університету*

Досліджене поняття військового злочину в кримінальному законодавстві України. Розглянуті підходи вчених до класифікації військових злочинів. Визначена роль видового об'єкта злочину в систематизації військових злочинів. Запропонована система військових злочинів, у основі якої – видовий об'єкт складів злочинів. Представлена класифікація груп військових злочинів, які входять до єдиної системи.

Ключові слова: *військовослужбовець (військовозобов'язаний), об'єкт злочину, система військових злочинів, місце служби, воєнна обстановка, військова таємниця.*

© Лихова Софія Яківна – доктор юридичних наук, професор Навчально-наукового юридичного інституту Національного авіаційного університету

© Цезар Анна Романівна – студентка Навчально-наукового юридичного інституту Національного авіаційного університету

Лиховая С. Я., Цезар А. Р. Особенности системы воинских преступлений по уголовному закону Украины

Исследуется понятие воинского преступления в уголовном законодательстве Украины. Рассмотрены подходы ученых к классификации воинских преступлений. Определена роль видового объекта преступления в систематизации военных преступлений. Предложена система воинских преступлений, в основе которой – видовой объект составов преступлений. Представлена классификация групп воинских преступлений, которые входят в единую систему.

Ключевые слова: военнослужащий (военнообязанный), объект преступления, система воинских преступлений, место службы, военная обстановка, военная тайна.

Lykhova Sofia, Tsezar Anna. Features of the system of war crimes under the criminal law of Ukraine

The article explores the concept of a war crime in the criminal legislation of Ukraine. The approaches of scientists to the classification of war crimes are considered. The role of a specific object of crime in the systematization of war crimes has been determined. The proposed system of war crimes, which is based on the specific object of the crime. A classification of groups of war crimes that are part of a single system is presented.

Keywords: soldier (military service), object of crime, system of war crimes, place of service, military situation, military secret.

В результаті вчинення злочинів, які законодавець відносить до військових і які останнім часом вчиняються з небезпечною регулярністю, спричинюється шкода як військовослужбовцям, так і мирному населенню. Окрім того, заподіюється не лише шкода життю та здоров'ю людей, а й значна майнова шкода людям і державі. Це призводить ще й до забруднення довкілля. Всі ці явища потребують належної кримінально-правової оцінки. Відносна стабільність законодавства, що регламентує кримінальну відповідальність за військові злочини, не означає, що у застосуванні норм про кримінальну відповідальність за ці злочини відсутні проблеми. В узагальненнях судової практики з цієї категорії справ зазначається, що застосування судами законодавства про відповідальність за військові злочини свідчить про наявність проблем, що виникають при кваліфікації протиправних дій, а їх неоднакове вирішення спричиняє судові помилки¹. І саме тому доцільним є розкриття системи військових злочинів із зазначенням особливостей видових об'єктів груп юридичних складів злочинів, що і утворюють цю систему.

¹ Практика застосування судами законодавства про військові службові злочини: узагальнення Верховного Суду України від 01.01.2002. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n2002700-02>

Дослідженню питання військових злочинів були присвячені праці багатьох учених, серед яких Х.М. Ахметшин, Ф.С. Бражник, В.О. Глушков, В.М. Кудрявцев, В.В. Лунєєв, І.П. Малахов, Є.В. Прокопович, Є.М. Самойлов, Н.А. Стручков, А.А. Тер-Акопов, А.А. Толкаченко, В.М. Чхиквадзе, К.Г. Фетисенко, М.І. Хавронюк та ін.

На нашу думку, родовим об'єктом цієї групи злочинів слід визначити військовий правопорядок. Проте в кожному конкретному юридичному складі злочину військовий правопорядок містить певні ознаки, котрі дозволяють виокремити та відмежувати один від одного юридичні склади військових злочинів. Зокрема, залежно від діяльності військовослужбовця можна виділити такі види військового правопорядку: порядок проходження військової служби, порядок збереження в цілості ввіреного військового майна, порядок експлуатації бойової техніки тощо. Крім того, військовий правопорядок може відрізнятися залежно від взаємовідносин військовослужбовців між ними та з начальством (порядок підпорядкування, порядок дотримання військової честі). Ще одним критерієм розмежування окремих різновидів військового правопорядку є обставини, за яких військовослужбовець виконує свої прямі обов'язки, тобто різновиди військового правопорядку відрізняються один від одного залежно від того, в мирний чи воєнний час здійснюється його дотримання. На це, зокрема, вказує той факт, що за злочини, вчинені в умовах воєнного стану, завжди передбачається підвищена відповідальність, у санкціях статей встановлюються більш суворі покарання. Це зумовлено підвищеним ступенем суспільної небезпечності діянь, учинених у зазначених особливих умовах воєнного стану, коли необхідні максимальна чіткість, стійкість та дисциплінованість усіх військовослужбовців².

Вирішення проблем об'єкта злочину передбачає відхід від традиційного поділу об'єктів на загальний, родовий та безпосередній та робить необхідним виділення видового об'єкта злочину³. Таким чином, військовий правопорядок як родовий об'єкт дозволяє нам класифікувати військові злочини на певні групи залежно від того, яким є видовий об'єкт окремих одновидових складів злочинів, які містяться в Розділі XIX «Злочини проти встановленого порядку несення військової служби» Особливої час-

² *Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини): навч. посіб. / Г.М. Анісімов, Ю.П. Дзюба, В.І. Касинюк та ін.; за ред. М.І. Панова. Харків: Право, 2011. С. 12.*

³ *Лихова С.Я., Топчий В.В. Особливості чотирьохчленної та трьохчленної системи об'єктів злочинів проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина (Розділ V Особливої частини КК України) // Держава і право. Спецвипуск. 2005. С. 214-219.*

тини КК України. При цьому варто враховувати особливості об'єктивної сторони (обстановка вчинення злочину, час, місце, спосіб, знаряддя) та суб'єкта злочину (військовослужбовець, який знаходиться в підлеглих; військовослужбовець строкової служби; прикордонник; водій бойової техніки; пілот військових літальних апаратів; військовослужбовець, який наділений певними службовими та владними повноваженнями у військовій сфері тощо).

На підставі вищезазначеного, власне, і будується система військових злочинів у КК України. Проаналізувавши наукові праці щодо системи злочинів⁴, вважаємо за доцільне запропонувати таку класифікацію військових злочинів за видовим об'єктом:

1. Злочини проти порядку підпорядкованості й дотримання військової честі.

У ст. 402-406 КК України передбачена кримінальна відповідальність за непокору, невиконання наказу, опір начальникові або примушування його до порушення службових обов'язків, погрозу або насильство щодо начальника, порушення статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями при відсутності відносин підлеглих. Видовим об'єктом цієї групи військових злочинів слід вважати порядок підпорядкованості та дотримання військової честі.

Основним принципом побудови Збройних Сил України, відповідно до ст. 28 Закону України від 24.03.1999 «Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України», є принцип єдиноначальності, згідно з яким підлеглий зобов'язаний виконувати накази начальника. Згідно зі ст. 11 Статуту військовослужбовець повинен виявляти повагу до командирів (начальників) і старших, сприяти їм у підтримці порядку і дисципліни, суворо дотримуватися правил військової ввічливості і військової честі. Крім того, відповідно до ст. 36, 58, 59 та інших названого Статуту, командир (начальник) є єдиноначальником і особисто відповідає перед державою за постійну бойову та мобілізаційну готовність ввіреного йому військового підрозділу або частини, він має право віддавати накази підлеглим, які останні зобов'язані беззастережно і точно виконувати⁵.

⁴ Практика застосування судами законодавства про військові службові злочини: узагальнення Верховного Суду України від 01.01.2002. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n2002700-02>; Стратонов В.М. Військові злочини: кримінально-правова, криміналістична та кримінологічна характеристика: колективна монографія / за заг. ред. В.М. Стратонова, Є.Л. Стрельцова. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2015. 340 с.; Бугаєв В.А. Військові злочини та покарання: дис... канд. юрид. наук. Одеса, 2003. 190 с.

⁵ Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України: Закон України від 24.03.1999 станом на 27.10.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/548-14>.

Одночасно з порядком підпорядкованості основу стабільної життєдіяльності військ становить порядок дотримання військової честі. Ці відносини у військах нерозривно пов'язані між собою. На всіх військовослужбовців без винятку покладається обов'язок дотримання законів, взаємоповаги і взаємоввічливості. Дотримання цих правил сприяє утвердженню в свідомості кожного воїна почуття своєї військової і громадянської гідності, зміцненню авторитету начальника, престижності військової служби. Крім того, взаємна повага честі і особистої гідності кожного військовослужбовця сприяє свідомому виконанню службових наказів начальників і в цілому позитивно позначається на згуртованості військових підрозділів і частин.

Таким чином, зазначені юридичні склади злочинів за характером їх суспільної небезпеки дуже близькі, посягають на практично одні й ті ж правові відносини, а тому їх не безпідставно об'єднують в одну групу за ознакою видового об'єкта.

2. Злочини проти порядку проходження військової служби (ухилення від військової служби).

Видовим об'єктом цієї групи військових злочинів є порядок проходження військової служби. Так, до групи злочинів за цим об'єктом варто віднести юридичні склади злочинів, закріплених у диспозиціях ст. 407-409 КК України, які передбачають кримінальну відповідальність за самовільне залишення військової частини або місця служби, дезертирство та ухилення від військової служби шляхом самокалічення чи іншим способом.

Відповідно до Закону України від 25.03.1992 «Про загальний військовий обов'язок і військову службу» всі чоловіки-громадяни України незалежно від національної належності, соціального, майнового стану зобов'язані проходити військову службу. Право звільнення від військової служби мають лише особи, які страждають на захворювання, що не дозволяють їм виконувати військовий обов'язок, або яким релігійні переконання перешкоджають виконувати ці обов'язки. Крім того, передбачені й інші категорії громадян, яким надається відстрочка від призову або можливість проходження альтернативної служби⁶.

Вчинюючи злочини, юридичні склади яких передбачені диспозиціями зазначених вище статей, військовослужбовці порушують або окремі вимоги порядку проходження військової служби (знаходження за місцем дислокації військової частини, місцем відрядження або своєчасне при-

⁶ Про військовий обов'язок та військову службу: Закон України від 25.03.1992 станом на 27.10.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12>.

буття з відпустки тощо), або обов'язок проходження служби в Збройних Силах України (наприклад, у разі дезертирства або самокалічення).

Саме схожість правових відносин, пов'язаних з чітко регульованим порядком проходження військової служби, і є підставою для об'єднання перерахованої групи юридичних складів злочинів у один підвид за ознакою видового об'єкта.

3. Злочини, що посягають на порядок користування військовим майном і технікою.

У ст. 410-413, 428 КК України передбачена кримінальна відповідальність за викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна, а також заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем; умисне знищення або пошкодження воєнного майна; необережне знищення або пошкодження військового майна; втрату військового майна і залишення гинучого військового корабля. Таким чином, видовим об'єктом цієї групи військових злочинів слід вважати врегульований спеціальним законодавством порядок користування військовим майном і технікою.

Всі матеріальні засоби, що перебувають на постачанні військових частин, кораблів і з'єднань, охоплюються загальним поняттям військового майна. Отже, військове майно відрізняється від іншого його приналежністю Збройним Силам України і в цій якості становить матеріальну основу бойової могутності Української армії і флоту⁷.

4. Злочини проти порядку поводження зі зброєю, небезпечними речовинами і предметами та експлуатації військової техніки.

Видовим об'єктом цієї групи військових злочинів є порядок поводження із засобами підвищеної небезпеки. Так, у ст. 414-417 КК України передбачена кримінальна відповідальність за порушення правил поводження зі зброєю, а також із речовинами і предметами, що становлять підвищену небезпеку для оточення, порушення правил водіння або експлуатації машин, порушення правил польотів або підготовки до них, порушення правил кораблеводіння.

Порядок використання зброї, боєприпасів, різних військових машин у широкому сенсі слова являє собою складову військового правопорядку. Він регулюється нормативно-правовими актами (військовими статутами, інструкціями, відповідними керівництвами тощо) і охороняється від сус-

⁷ Бугаєв В.А. Цит. праця. С. 95-96.

пільно небезпечних посягань нормами кримінального законодавства щодо військових злочинів.

5. Злочини проти порядку несення спеціальних служб.

У ст. 418-421 КК України передбачена кримінальна відповідальність за порушення статутних правил вартової служби чи патрулювання, порушення статутних правил несення прикордонної служби, порушення статутних правил несення бойового чергування, порушення статутних правил внутрішньої служби. Так, видовим об'єктом цієї групи злочинів є правовідносини, що регулюються статутними правилами несення військової служби.

Як видно з вищезазначеного, всі перераховані норми Особливої частини КК України передбачають відповідальність за порушення окремих спеціальних служб, що забезпечують нормальну життєдіяльність військ і чітке виконання ними своїх основних завдань по охороні та обороні миру в Україні. До цих служб, крім бойового чергування, належать: вартова (вахтова), конвойна і внутрішня служби, патрулювання в гарнізоні⁸, а також служба прикордонного наряду з охорони державного кордону України.

Зазначені види служб мають низку загальних рис. Всі вони спрямовані на забезпечення безпеки тих чи інших державних і військових об'єктів. Як правило, вони пов'язані з виконанням у мирний час бойових завдань і допускають використання в разі необхідності зброї і бойової техніки. Порядок несення спеціальних служб суворо регламентований відповідними правовими і нормативними актами.

6. Злочини проти порядку збереження військової таємниці.

Даний вид військових злочинів складається із однієї статті, яка передбачає кримінальну відповідальність за розголошення відомостей військового характеру, що становлять державну таємницю, або втрату документів чи матеріалів, що містять такі відомості. Видовий об'єкт у цьому юридичному складі злочину (ст. 422 КК) за змістом суміжний зі складами злочинів, передбачених у диспозиціях ст. 328, 329 КК України, які передбачають відповідальність за розголошення державної таємниці та втрату документів, що містять державну таємницю⁹. Розмежовуються ці юридичні складі злочинів за їх предметом. Так, предметом юридичного складу злочину, передбаченого у диспозиції ст. 328 КК України, є інформація

⁸ Про Статут гарнізонної та вартової служби Збройних Сил України: Закон України від 24.03.1999 станом на 14.10.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/550-14>

⁹ Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 станом на 04.11.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

у сфері оборони, економіки, науки і техніки, зовнішніх відносин, державної безпеки і охорони правопорядку, розголошення якої може завдати шкоди національній безпеці України і яка рішенням державних експертів з питань таємниць визнана державною таємницею та включена до Зводу відомостей, що становлять державну таємницю¹⁰. Предметом же злочину, юридичний склад якого передбачений у диспозиції ст. 422 КК України, є відомості, документи, матеріали військового характеру, що становлять державну таємницю, а також предмети, відомості про які становлять державну таємницю¹¹.

7. Військові посадові злочини.

Видовим об'єктом цієї групи злочинів є управлінська діяльність у Збройних Силах України, а ст. 425-426-1 КК України передбачають кримінальну відповідальність за недбале ставлення до військової служби, бездіяльність військової влади, перевищення військовою посадовою особою влади або посадових повноважень.

Законна діяльність Збройних Сил України неможлива без чіткої роботи апарату військового управління військами і службами. Ця управлінська діяльність у Збройних Силах здійснюється відповідними посадовими особами. Використання свого службового становища всупереч інтересам служби, недбале ставлення до служби, бездіяльність влади, коли застосування влади необхідне, завдає шкоди військовому правопорядку і являє собою суспільну небезпеку, здатне підірвати боєздатність Збройних Сил, може призвести до значних матеріальних втрат та загибелі військовослужбовців і цивільних осіб¹².

8. Злочини проти порядку несення військової служби в бойовій обстановці та в районі воєнних дій.

Видовим об'єктом цієї групи злочинів слід вважати порядок несення військової служби в умовах бойової обстановки. У ст. 427, 429 і 432 КК України передбачена кримінальна відповідальність за здачу або залишення противнику засобів ведення війни, самовільне залишення поля бою або відмова діяти зброєю і мародерство. Зрив виконання бойового завдання, здача зброї і бойової техніки противнику, залишення поля бою, відмова діяти зброєю ослаблює власні сили і зміцнює ворога. Мародерство

¹⁰ Про затвердження Зводу відомостей, що становлять державну таємницю: Наказ Служби безпеки України від 17.08.2005 станом на 06.07.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0902-05>

¹¹ Науково-практичний коментар Кримінального Кодексу України / за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. Київ.: ВД «Декор», 2018. С.1307-1308.

¹² Балух Д.С. Організаційно-правові засади управління військовою службою в Україні // Актуальні проблеми держави і права. 2010. С. 483.

в районі бойових дій морально розкладає війська, чим знижує їх бойову готовність. Таким чином, усі перелічені злочини призводять до серйозного ослаблення боєздатності військових підрозділів, частин та об'єднань, негативно впливають на моральний стан військовослужбовців та населення в районі влених дій¹³.

9. Добровільна здача в полон та злочини, що вчиняються в полоні.

У ст. 430 і 431 КК України передбачена кримінальна відповідальність за добровільну здачу в полон і злочинні дії військовослужбовця, який перебуває в полоні. Видовим об'єктом цих юридичних складів злочинів є порядок виконання військовослужбовцем, військового обов'язку в умовах полону. Загальними ознаками цих юридичних складів злочинів є злочинна поведінка військовослужбовця, що добровільно здався в полон і порушує там вимоги, що пред'являються до військовослужбовців. Відповідно до військового законодавства України військовослужбовці повинні самовіддано виконувати свій військовий обов'язок. Добровільна здача в полон і подальша злочинна поведінка там є не чим іншим, як ухиленням від виконання цього обов'язку.

10. Злочини проти законів та звичаїв війни.

У ст. 433-435 КК України передбачена відповідальність за насильство над населенням у районі воєнних дій, погане поводження з військовополоненими, незаконне використання символіки Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала та зловживання нею. Ці злочини посягають на загальноприйняті міжнародні норми ведення війни, які були закріплені Женевськими Конвенціями 1949 року «Про захист цивільного населення під час війни», «Про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях», «Про поводження з військовополоненими»¹⁴. Видовим об'єктом перерахованих юридичних складів злочинів є загальноприйняті норми ведення війни, які діють як на національному, так і на міжнародному рівнях, і саме тому їх доцільно об'єднати у одну групу.

Отже, визначення системи військових злочинів має важливе теоретичне і практичне значення, оскільки дає можливість не тільки впорядковувати їх як відносно чітку, логічно узгоджену систему, а й більш чітко і

¹³ Науково-практичний коментар Кримінального Кодексу України / Д.С. Азаров, В.К. Грищук, А.В. Савченко [та ін.]; за заг. ред. О.М. Джужі, А.В. Савченка, В.В. Чернєя. Київ: Юрінком Інтер, 2016. С. 1008-1012.

¹⁴ Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12.08.1949 станом на 08.02.2006 http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154; Женевська конвенція про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях від 12.08.1949 станом на 08.02.2006. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_151; Женевська конвенція про поводження з військовополоненими від 12.08.1949 станом на 08.02.2006. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153

повно встановити найбільш суттєві риси, які їм притаманні і якими вони відрізняються одне від одного та від суміжних (невійськових) злочинів. Критерієм зазначеної класифікації системи є видовий об'єкт злочину, який відображає особливості суспільної небезпеки, зовнішніх та внутрішніх взаємозв'язків системи, фактичних та юридичних ознак злочинів, що утворюють саму систему.

Таким чином, система військових злочинів за видовим об'єктом злочину поділяється на десять груп. У системі військових злочинів виділяють такі групи: злочини проти порядку підпорядкованості й дотримання військової честі; злочини проти порядку проходження військової служби (ухилення від військової служби); злочини, що посягають на порядок користування військовим майном і технікою; злочини проти порядку поведінки зі зброєю, небезпечними речовинами і предметами та експлуатації військової техніки; злочини проти порядку несення спеціальних служб; злочини проти порядку збереження військової таємниці; військові посадові злочини; злочини проти порядку несення військової служби в бойовій обстановці і в районі воєнних дій; добровільна здача в полон та злочини, що вчиняються в полоні; злочини проти законів та звичаїв війни.

Lykhova Sofia, Tsezar Anna. Features of the system of war crimes under the criminal law of Ukraine

As a result of committing crimes that the legislator attaches to the military, and who have recently been subjected to dangerous regularity, the damage is caused both to servicemen and to the peaceful population. In addition, not only damage to people's lives and health, but also significant property damage to people and the state. All these phenomena require a proper criminal evaluation. The relative stability of the legislation governing criminal liability for war crimes does not mean that there are no problems in applying the rules on criminal liability for these crimes. In the generalization of judicial practice in this category of cases it is noted that the practice of using the courts of legislation on liability for war crimes indicates that there are problems arising from the qualification of unlawful actions, and their unequal solution leads to judicial mistakes. And this is why it is expedient to open a system of war crimes, indicating the particularities of groups of legal structures of crimes that form this system.

In our opinion, the generic object of this group of crimes should be defined military law and order. However, in each specific legal structure of the crime, military law and order contains certain features that allow one to separate the legal composition of war crimes. In particular, depending on the activity of the military, one can distinguish the following types of military law and order: the procedure for military service, the order of preservation in the integrity of the entrenched military property, the order of exploitation of military equipment, etc. In addition, military

law and order may vary depending on the relationship between servicemen among themselves and with the superiors (the order of subordination, the order of observance of military honor). Another criterion for distinguishing certain types of military law is the circumstances in which the serviceman performs his direct duties, that is, the varieties of military law differ from each other depending on whether his compliance is observed in peacetime or in war. This, in particular, indicates the fact that for crimes committed in a state of martial law, it is always foreseen increased responsibility, sanctions of the articles impose more severe punishment. This is due to the increased degree of social danger of acts committed in the specified special conditions of martial law, when necessary maximum clarity, stability and discipline of all servicemen.

Solving the problem of the object of the crime involves moving away from the traditional division of objects into generic, generic and immediate, and makes it necessary to distinguish the specific object of the crime. Thus, the military rule of law as a generic object allows us to classify war crimes against certain groups depending on the species of the individual single-species composition of the crimes contained in Section XIX «Crimes against the established order of military service» of the Special Part Criminal Code of Ukraine. In this case, it is necessary to take into account the features of the objective side (the situation of the crime, time, place, method, means) and the subject of the crime (a serviceman who is in subordination, a serviceman of emergency service, a border guard, a military vehicle driver, a pilot of military aircraft ; a serviceman who is endowed with certain military and military powers in the military sphere, etc.). On the basis of the aforementioned, in fact, the system of war crimes in the Criminal Code of Ukraine is under construction.

The definition of a system of war crimes has an important theoretical and practical significance, since it enables them not only to organize them as a relatively clear, logically coordinated system, but also to more clearly and fully establish the most significant features that are inherent to them and which they differ from each other and from adjacent (non-military) crimes.

Keywords: soldier (military service), object of crime, system of war crimes, place of service, military situation, military secret.